

УДК 330.46: 336.227.3

С. Г. Маринчук,
аспірант, Національна металургійна академія України, м. Дніпропетровськ

СТРУКТУРНІ МОДЕЛІ МЕХАНІЗМІВ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗА УЧАСТЮ ОФШОРІВ ТА ОНШОРІВ

S. Marynchuk,
Ph.D. Student, National Metallurgical Academy of Ukraine, Dnepropetrovsk

STRUCTURAL MODELS OF OPTIMIZATION MECHANISMS INVOLVING ONSHORES AND OFFSHORES

У статті здійснено теоретичне узагальнення основних механізмів податкової мінімізації зобов'язань за участю офшорних та оншорних компаній у формі структурних моделей, які враховують особливості сфери діяльності, її мету, умови отримання прибутку, ведення обліку та оподаткування. Розглянуто схеми податкової мінімізації за участю нерезидентів, зокрема, торгові схеми, що засновані на регулюванні цін декларованого експорту та імпорту, які характеризуються ознаками наявної фіктивності діяльності або учасників, дешевиною, ризикованістю, постійністю складу учасників податкових схем, серед яких є і професійні учасники ринків. Взаємодія вітчизняних та офшорних суб'єктів господарювання заснована, в основному, на партнерських та агентських відносинах. Застосування податкових схем за участю офшорів та оншорів може здійснюватися в галузі страхування, ліцензування, операцій з цінними паперами, банківського сектору, сервісу, управління активами та орендними відносинами, фонду оплати праці, будівельно-монтажного сектору, іншого промислового сектору тощо, зокрема у тій сфері, де формується додана вартість у процесі здійснення зовнішньо-економічної діяльності. Визначено, що ліберальність фінансового механізму офшорного бізнесу одночасно сприяє зростанню лояльності до нього вітчизняних суб'єктів господарювання, податкової уваги контролюючих органів та влади. Вітчизняний та офшорний бізнес функціонують у межах правового поля, проте, їх співпраця суттєво знижує рівень податкового навантаження, що негативно впливає на доходи до бюджету.

This article provides a theoretical synthesis of the main mechanisms to minimize tax obligations involving offshore and onshore companies in the form of structural models that address specific areas of activity, its purpose, terms of profit, accounting and taxation. A scheme to minimize the tax on non-residents, including trading schemes that are based on the price regulation declared exports and imports, which are characterized by signs of fictitious or existing participants, cheap, riskiness, the constancy of the membership tax schemes, some of whom are professional market. The interaction of domestic and offshore entities based mainly on partnership and agency relations. The use of tax schemes involving offshore and onshore can be done in the field of insurance, licensing, transactions in securities, banking, service, asset and leases, payroll, the construction sector and other industrial sectors, etc., particularly in the sphere, where a value added in the course of foreign economic activity. It is determined that liberal financial mechanism offshore business at the same time promotes loyalty to his local entities, tax account control bodies and authorities. Domestic and offshore business is operating within the legal field, but their collaboration significantly lowers the tax burden, which negatively affects the revenues to the budget.

Ключові слова: оптимізація, мінімізація податків, офшори, оншори, механізми, схеми, ПДВ, податковий прибуток, нерезидент, імпорт, експорт.

Key words: optimization, minimizing taxes, offshore, onshore, mechanisms, circuits, VAT, income tax, non-resident, import, export.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Офшорні механізми податкової оптимізації мають подвійний характер впливу на суб'єктів, які прямо або опосередковано задіяні у відповідних процесах. З одного боку, це суб'єкти господарювання, для яких метою використання офшорних механізмів є не тільки мінімізація податкового навантаження, а і оптимізація податково-фінансової системи загалом. З іншого, це — економічне середовище країни, яке систематично недоотримує частки капіталізації та податкових надходжень. Легальність застосування офшорного механізму безумовна, оскільки основа податкової оптимізації базується на переміщенні активів у зону податкової лояльності в межах правового поля. Однак результати розвитку офшорного бізнесу мають односторонній комерційний інтерес, що обумовлює пошук державних механізмів стримання та обмеження розвитку даного сектору міжнародної економіки. Проте розвиток офшорного бізнесу провокує загострення міжнародної податкової

конкуренції як продукту економічної еволюції, і тим самим закладає фундамент до формування єдиного податкового простору.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання дослідження офшорних механізмів розкриті в наукових працях таких вчених, як О.О. Манзюк, І.Г. Каменяш, Ю.Г. Лисенко, П.В. Мельник, Р.А. Руденський, В.В. Лакіза, К.В. Киркуненко та інші. Проте, з подальшим розвитком кризи в соціально-економічній системі України механізми мінімізації податкового зобов'язання набувають все більшої актуальності та постійно вдосконалюються, що потребує систематичного моніторингу.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є узагальнення основних механізмів податкової мінімізації зобов'язань за участю офшорних та оншорних компаній у формі структурних моделей.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сукупність видів офшорних зон та режимів дає змогу використовувати механізми податкової оптимізації суб'єктів господарювання за допомогою нерезидентів, які характеризуються особливостями сфери діяльності, її метою, умовами отримання прибутку, ведення обліку та оподаткування. Загальними критеріями оцінювання методів податкової оптимізації є ризикованість та ефективність. Нерезиденти одночасно можуть виступати як суб'єктами тіншового бізнесу шляхом використання схем ухилення від сплати податків, так і потенційними інвесторами в економіку через інвестиційний механізм повернення коштів у державу. Звісно, оптимізувати та мінімізувати податкове навантаження економічні агенти намагаються за такими бюджетоутворюючими податками, як ПДВ, податок на прибуток тощо.

Розглянемо можливі податкові оптимізаційні схеми для мінімізації сплати ПДВ. Зазначений податок вважається одночасно фіскально вагомим та корумпованим. Це пояснюється особливостями його адміністрування та справляння, зокрема, формування податкового кредиту та податкового зобов'язання. В даному випадку метою податкової оптимізації є досягнення мінімуму податкового зобов'язання за рахунок максимізації податкового кредиту при дотриманні допустимого рівня податкового ризику, оскільки для податкового контролю формування показника відшкодування податкового кредиту більше 100 тис. грн. є гарантованою підставою для активізації податкової уваги [1, с. 303].

Для реалізації схем оптимізації ПДВ формують організаційну систему, елементами якої виступають суб'єкти господарювання, що є ініціаторами податкової оптимізації, та суб'єкти господарювання, які здатні забезпечити та реалізувати оптимізаційні послуги замовнику. Серед останніх розрізняють транзитні та фіктивні підприємства, що можуть бути створені та підкорені діяльності певного суб'єкта господарювання, або самостійно надавати послуги по здійсненню податкової оптимізації за комерційну винагороду, тобто виступати відповідними центрами податкової оптимізації.

Найпопулярніший механізм відтоку капіталу з України заснований на застосуванні "хибних" схем торгівлі з нерезидентами, зокрема: завищення декларованого експорту та імпорту; завищення декларованого експорту та заниження декларованого імпорту; заниження декларованого експорту та завищення декларованого імпорту; заниження декларованого експорту та імпорту [2, с. 117]. Тобто в частині податкового кредиту з ПДВ суб'єкти господарювання намагаються завищити обсяги його відшкодування з бюджету, а в частині податкового зобов'язання — ухилитися від сплати. Для виконання першого завдання використовують схеми завищення експортних цін, а для другого — схеми занижен-

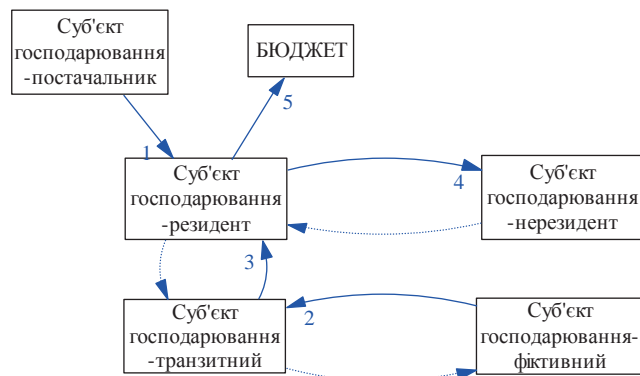

Рис. 1. Схема завищення декларованої ціни експорту за участю сумнівних суб'єктів господарювання

Джерело: узагальнено за матеріалами [1—3].

ня експортних цін, і все це здійснюється через залучення фіктивних та транзитних суб'єктів господарювання. Розглянемо експортний механізм податкової мінімізації зобов'язання з ПДВ (рис. 1).

По-перше, від суб'єкта господарювання-постачальника здійснюється за готівку фіктивна поставка товару суб'єкту господарювання, що націлений на використання схем мінімізації зобов'язання з ПДВ. Далі, суб'єкт господарювання оформлює офіційні документи на поставку товару за завищеними цінами через фіктивних (2) та транзитних суб'єктів господарювання (3), що дає можливість реалізувати його суб'єкту господарювання-нерезиденту (4) та подати заявку (5) на відшкодування ПДВ.

Менш ризикованою, але більш ускладненою вважають аналогічну схему податкової мінімізації ПДВ за участю суб'єкта господарювання, що здійснює реальне виробництво. Така схема має більшу кількість суб'єктів господарювання-учасників податкової мінімізації, зокрема, в офшорних зонах (рис. 2). Отже, суб'єкт господарювання-виробник постачає власний товар транзитному суб'єкту господарювання (1) для формування супровідних документів на товар за завищеною ціною експорту за допомогою фіктивних суб'єктів господарювання (6, 7).

Далі суб'єкт господарювання експортує зазначений товар (3) транзитному суб'єкту господарювання — нерезиденту та формує заявку на відшкодування ПДВ до бюджету (8). На наступному етапі транзитний суб'єкт господарювання — нерезидент здійснює поставку товару реальному замовнику (4), а документи на поставку відправляє до офшорної компанії (5). Зазначені схеми податкової мінімізації ПДВ відстежують за допомогою співставлення товарних, фінансових та документальних потоків із встановленням зв'язку між усіма учасниками схеми до самого виробника.

Продовженням розглянутих схем оптимізації ПДВ є використання суб'єкта господарювання, що імітує виробництво для штучного завищення собівартості продукції і, як результат, завищення рівня цін декларованого експорту. Дана схема складніша та не використовує послуги транзитних та фіктивних суб'єктів господарювання. Проте має таку ознаку, як явне завищення рівня ціни експорту у порівнянні з ринковими. Загалом, експортні схеми мінімізації ПДВ будуються на таких товарних ознаках: фіктивний експортний товар, фактична ринкова вартість якого дорівнює нулю, проте декларована експортна ціна відповідає ринковій, що обґрунтовує формування податкового кредиту з ПДВ; реальний експортний товар із суттєво завищеними декларованими цінами експорту, що також є підставою для формування необґрунтованого податкового кредиту з ПДВ. Розрахункове забезпечення проведення таких схем податкової оптимізації здійснюється за допо-

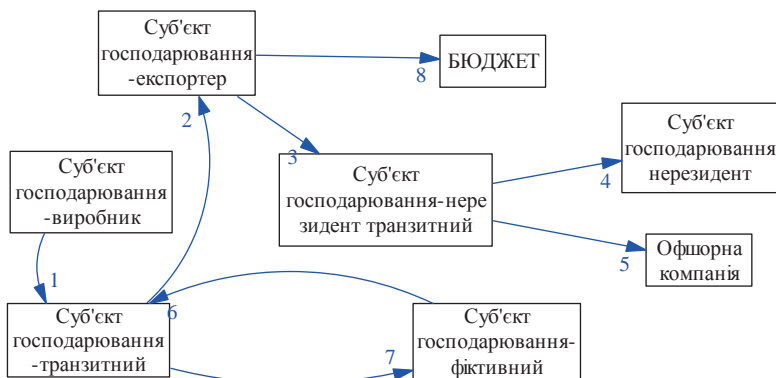

Рис. 2. Схема завищення декларованої ціни експорту за участю сумнівних суб'єктів господарювання та суб'єкта господарювання-виробника

Джерело: узагальнено за матеріалами [1—3].

могою комерційних банків шляхом короткострокового кредитування, здійснення валютних операцій з цінними паперами разом із певним колом торгівців цінними паперами, та операцій з векселями.

Отже, узагальнюючи вищезазначене, рівень якості експортної схеми податкової оптимізації з ПДВ характеризується наступними ознаками: кількістю включених у неї суб'єктів господарювання (наявність реального виробника, фінансових та митних установ тощо); присутністю професійних учасників ринків; рівнем фіктивності здійснення операцій (виробництва, поставки товарно-матеріальних цінностей тощо) та залучених учасників; використання постійних учасників схеми податкової мінімізації; низькою вартістю процедури реалізації схеми податкової оптимізації; суттєвим рівнем супутнього податкового ризику.

Дослідження вітчизняного досвіду демонструє завищення декларованого експорту у випадку можливої організації відшкодування ПДВ без затримання, в іншому випадку — занижують декларований експорт для виведення обсягів доданої вартості крізь відповідні юрисдикції [2, с. 117]. Популярністю користуються агентські схеми податкової мінімізації, за якими офшорна компанія використовує власного агента — фасадну неофшорну компанію (рис. 3).

Безпосередню діяльність здійснює фасадна компанія, яка не може розголошувати інформацію про те, чий агентом являється. Отриманий на рахунки фасадної компанії прибуток перераховується до офшорної компанії за вирахуванням комісійної винагороди. Оскільки оншорна компанія не має право вести бізнес на території країни фасадної компанії, документальний супровід оформлюється за межами її території. При експортній операції агентська схема функціонує наступним чином: офшорна компанія заключає агентський договір (1) з фасадною компанією — оншором, про здійснення поставки товару. Тоді компанія виробник експортує оншорній компанії продукцію за заниженими цінами (3), за що отримує розрахунок через банк оншорної компанії (5). Далі оншорна компанія представляє інвойси компанії-покупцю на товар за ринковими цінами. Доставка товару здійснюється від виробника до споживача (6), що мінімізує логістичні витрати. Доходи оншорної компанії оподатковуються в частині комісійної винагороди (біля 5% від валового прибутку), після чого перераховуються на рахунок офшорної компанії (7).

Отже, використання офшорів в експортних операціях характеризується наступним: практично весь реальний прибуток українського експортера залишається в офшорній юрисдикції та не обкладається жодними податками; відсутній ризик неповернення валютної виручки у строки, передбачені валютним законодавством України (180 днів); знижується податкове навантаження на українське підприємство; транспортні витрати зі ставки товару в офшорну юрисдикцію можуть включатися до суми валових витрат, товар може бути напяму відвантажений українським експортером кінцевому споживачеві [2, с. 107].

У сучасній зовнішньо-економічній діяльності розвинуті також і імпортні механізми податкової мінімізації зобов'язання з ПДВ (рис. 4). Розглянемо варіант формування схеми ухилення від сплати ПДВ, який формується на основі застосування векселів, що видають митні органи, на підставі наявного покриття податкового кредиту імпортера податковим зобов'язанням, що виникає; обмеження терміну реєстрації імпортера як платника ПДВ не менше ніж 12 місяцями до здійснення даної операції та поруки комерційного банку даного векселя, обов'язком не здійснювати реалізації третім особам та використовувати імпортний товар для власних виробничих потреб [1, с. 319—320].

Суб'єкт господарювання імпортує товар за векселем, який отримано у митних органів на відповідних умовах (1), що дає можливість імпортувати товар на умовах відстрочення сплати зобов'язань з

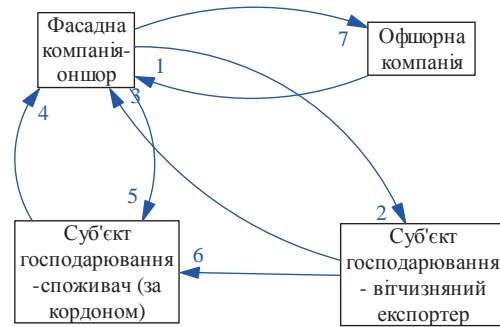

Рис. 3. Агентська схема податкової мінімізації за участю офшорної компанії

Джерело: узагальнено за матеріалами [1—3].

ПДВ (2), а потім все ж таки реалізує його третім особам (3), чим формує безпідставний податковий кредит, який знижує або покриває відстрочені податкові зобов'язання з ПДВ.

Отже, для здійснення сумнівних операцій на внутрішньому ринку країни або сумнівних експортних операцій формується безпідставний податковий кредит з ПДВ, який використовується для обліку податкових векселів у податкових інспекціях за місцем реєстрації та отримання від податкових органів довідки, яка надається в митні органи для прийняття ними податкових векселів як відстрочки сплати зобов'язання з ПДВ [1, с. 320].

Заслужують на увагу схеми мінімізації податкового зобов'язання з ПДВ шляхом зниження рівня митної вартості товару (рис. 5). За даною моделлю з офшорної компанії імпортується товар (1), (2) за заниженими цінами, що значно мінімізує нараховану вартість мита та ПДВ.

Товар проходить крізь транзитні та фіктивні суб'єкти господарювання (3), (4), саме які нарощують ринковий рівень ціни на дану продукцію, за якою продукція реалізується споживачеві, формуючи безпідставний податковий кредит з ПДВ. Дана схема може бути реалізована двома шляхами: здійсненням операцій через офшорний гаманець або через нерезидентські компанії у регіональних вільних економічних зонах.

Розглянемо схему мінімізації податкових зобов'язань шляхом зниження митної вартості товару через офшорний гаманець (рис. 6).

За даною схемою суб'єкт господарювання-постачальник направляє дві копії первинних документів на продукцію "інвойсів", при цьому в одному проставлена реальна ціна імпортного товару, а в іншому — занижена. Документи із заниженою вартістю товару проходять крізь комерційний банк імпортера, інший пакет документів — крізь офшорний гаманець, з якого повертається суб'єкту господарювання — постачальнику різниця між вартістю товару, зазначеному у інвойсах.

Класичною залишається схема із залученням офшорної юрисдикції, розглянемо її на рис. 7.

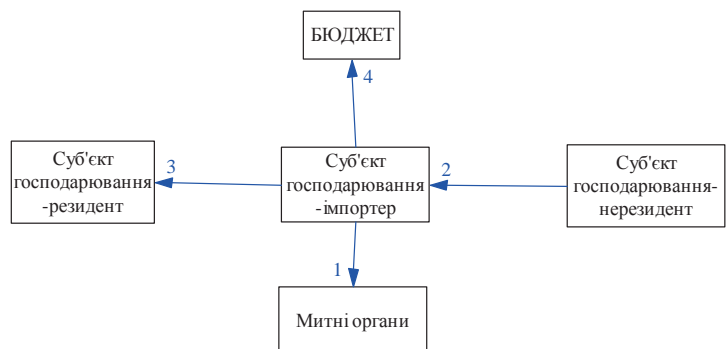
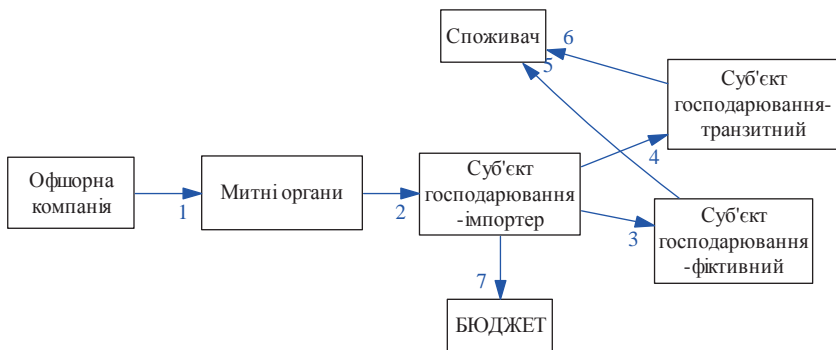

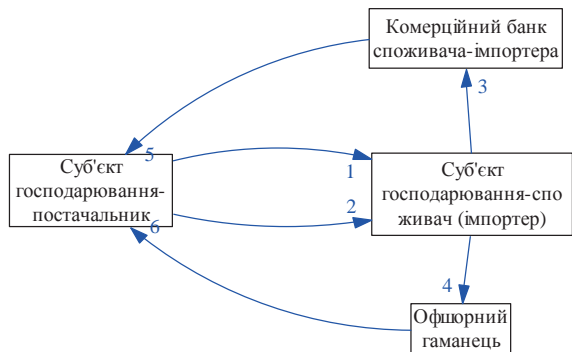
Рис. 4. Імпортна схема ухилення від сплати ПДВ за допомогою використання векселів

Джерело: узагальнено за матеріалами [1—3].

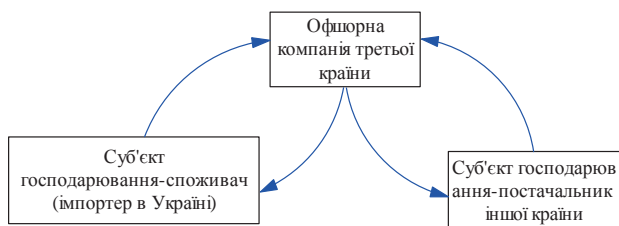
Рис. 5. Схема мінімізації зобов'язань з ПДВ шляхом заниження митної вартості товару за участю сумнівних суб'єктів господарювання

Джерело: узагальнено за матеріалами [1–3].

Рис. 6. Схема мінімізації податкових зобов'язань шляхом заниження митної вартості товару через офшорний гаманець та подвійні інвойси

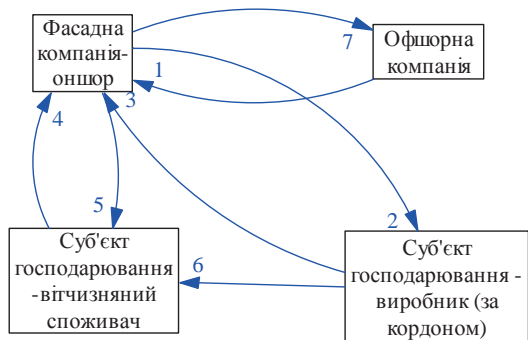
Джерело: узагальнено за матеріалами [1–3].

Рис. 7. Схема мінімізації податкового зобов'язання із торговою офшорною компанією

Джерело: узагальнено за матеріалами [1–3].

Зазначена схема на рис. 7 реалізується шляхом відвантаження товару імпортеру за заниженою ціною в Україні, що знижує податкове зобов'язання ввізного мита та ПДВ. Офіційні документи на товар із реальною вартістю отримує офшорна компанія, що здійснює розрахунки за реальною вартістю.

Рис. 8. Агентська схема податкової мінімізації за участю офшорної компанії

Джерело: узагальнено за матеріалами [1–3].

Фактично вона фіксує збиток, але робота офшорної компанії у команді дає їй можливість компенсувати збитки шляхом використання офшорного гаманця та розподілення сукупного доходу між усіма учасниками команди. Аналогічним способом здійснюються операції по мінімізації податкового зобов'язання шляхом завищення митної вартості товару з метою виведення капіталу за кордон. Схеми оптимізації будуть відрізнятися тільки тим, що офіційна ціна для імпортера буде завищеною, а не заниженою, що дасть йому змогу мінімізувати зобов'язання не тільки з податку на прибуток, а й з ПДВ.

Доречно розглянути агентську імпортерну схему податкової мінімізації (рис. 8). Як і при експортній агентській схемі податкової мінімізації офшорна компанія здійснює поставку товару через свого агента — фасадну компанію, що знаходиться в респектабельній юрисдикції — оншор. Фасадна компанія за рахунок офшорної компанії купує товар за реальними цінами та здійснює розрахунки за своїми банківськими реквізитами.

Компанія-виробник оформлює продаж та відвантаження продукції, але не здійснює його. У направлених інвойсах від фасадної компанії до споживача ціни формуються завищеними у випадку, коли метою обрано мінімізацію прибутковості вітчизняного споживача, а заниженими — коли метою обрано мінімізацію імпортного мита та ПДВ.

Привабливим механізмом мінімізації податкового зобов'язання є формування партнерських відносин, наприклад, англійського партнерства з обмеженою відповідальністю (LLP). Партнерство оформлюється за участю кількох офшорних компаній в Англії за організаційно-правовою формою LLP, що не є платником корпоративних податків, оскільки платниками податків, пропорційно своїм часткам у партнерстві, виступають засновники партнерства за місцем свого резиденства — офшорні компанії. Представлений у вигляді дивідендів, отриманий прибуток перераховується на рахунки офшорних компаній. Вітчизняним компаніям такий механізм є доречним для мінімізації податкових платежів шляхом використання партнерства для здійснення експортно-імпортних операцій за регульованою (завищеною або заниженою) ціною. У випадку завищення вартості імпорту (рис. 9), партнерська фірма укладає угоду з експортером на поставку товару (3), який оплачується у повному обсязі (4). Поставлений товар у супроводі двох інвойсів із реальною та завищеною ціною направляють на замовлення імпортеру (5), який розраховується (6) та у такий спосіб штучно завищує податковий кредит з ПДВ.

Дохід партнерської компанії, що формується як різниця між реальною та завищеною ціною на товар, у вигляді дивідендів відправляється до засновників (7), (8), в резидентстві яких такий вид доходу не оподатковується.

Розглянемо схеми мінімізації податкових зобов'язань з податку на прибуток. У даному випадку об'єктом впливу та метою податкової оптимізації виступає або мінімізація валового прибутку, або максимізація валових витрат суб'єкта господарювання. Одним із способів максимізації валових витрат є коригування собівартості у бік збільшення за рахунок придбання товарів та послуг за завищеними цінами у сумнівних суб'єктів господарювання в офшорних зонах (рис. 10).

За даною схемою здійснюється фактична поставка товару та розрахунок між суб'єктом господарювання-постачальником та іншим суб'єктом господарювання, який через фіктивного суб'єкта господарювання здійснює безготівковий розрахунок за товар завищеної вартості. Далі товар за завищеними цінами реалізується за безготівковий розрахунок споживачеві. Завищення ціни вартості товару дає змогу зменшити базу опо-

даткування податком на прибуток. Зазначена схема може бути ускладнена наявністю додаткових транзитних підприємств, що підвищують рівень безпеки її здійснення. В сфері податкового контролю в даній схемі активізується податкова увага щодо збиткової діяльності суб'єкта господарювання та питань ринкових цін.

Ще одним із варіантів даної схеми є формування фіктивної поставки товару за завищеними цінами за участю фіктивних суб'єктів господарювання. Наприклад, документально підтверджується постачання товару на певну суму та здійснюється безготівковий розрахунок між фіктивним та реальним суб'єктами господарювання. Далі фіктивне підприємство повертає готівку реальному суб'єкту господарювання за мінусом своєї комісії за надані послуги, що дає змогу сформуванню безпідставний податковий кредит з ПДВ та штучно завищити валові витрати. Отже, фактично уникнути податкового зобов'язання з податку на прибуток можливо завдяки фіктивності первинної документації, збільшенню кількості учасників схеми оптимізації та слабкому державному регулюванню ринкових цін. Застосування даних схем може здійснюватися в галузі страхування, ліцензування, операцій з цінними паперами, банківського сектору, сервісу, управління активами та орендними відносинами, фонду оплати праці, будівельно-монтажного сектору, іншого промислового сектору тощо. До найбільш ризикованих з точки зору оподаткування категорії угод фахівці вважають: злиття та поглинання підприємств (M&A); організаційні перетворення статутного фонду; угоди з нерухомістю; угоди з цінними паперами; угоди щодо об'єктів інтелектуальної власності; угоди з нерезидентами [4].

Отже, будь-яка сфера діяльності, що призводить до формування доданої вартості, може стати об'єктом податкової мінімізації за участю офшорних та оншорних механізмів. Наприклад, податкова мінімізація здійснюється у будівельному секторі економіки шляхом розподілу підряду та субпідряду між реальними суб'єктами господарювання та офшорами. У даній схемі офшорна компанія виступає підрядником та укладає договір з субпідрядником, який є вітчизняним суб'єктом господарювання, на виконання будівельних послуг замовника. Розрахунки здійснюються через офшорну компанію-підрядника, тому прибуток залишається саме на її рахунках. Схема податкової мінімізації зобов'язань податку на прибуток на основі використання цінних паперів формується за допомогою векселів, які продаються з дисконтом, витрати від торгівлі якими відносять на валові витрати суб'єкта господарювання. Таким чином, суб'єкт господарювання незаконно підвищує рівень валових витрат, тим самим зменшуючи базу оподаткування податком на прибуток.

ВИСНОВКИ

Ліберальність фінансового механізму офшорного бізнесу одночасно сприяє зростанню лояльності до нього вітчизняних суб'єктів господарювання, збільшенню податкової уваги контролюючих органів та влади. Вітчизняний та офшорний бізнес функціонують у межах правового поля, проте, їх співпраця суттєво знижує рівень податкового навантаження, що негативно впливає на доходи бюджету. Розвиток механізмів податкової оптимізації формує принципово нову траєкторію податкової поведінки суб'єктів господарювання в умовах зростання податкової конкуренції, що потребує пильної уваги як з боку держави, контролюючих органів для контролю правомірності діяльності, так і з наукової точки зору для подальшого вивчення розвитку процесів в податковій сфері.

Література:

1. Інноваційна система податкового адміністрування в Україні: концепції, методи, інструменти: монографія / Ю.Г. Лисенко, П.В. Мельник, Р.А. Руденський. — Донецьк: Юго-Восток, 2012. — 440 с.

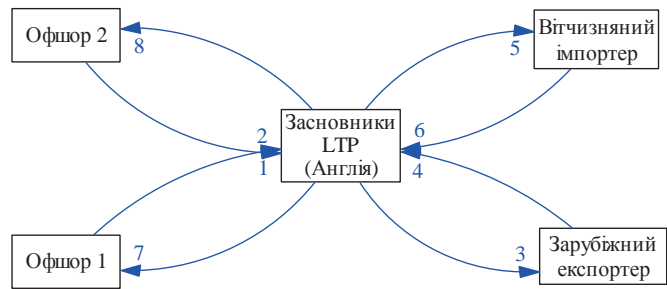

Рис. 9. Партнерська схема мінімізації податкових зобов'язань за участю офшорів

Джерело: узагальнено за матеріалами [1—3].

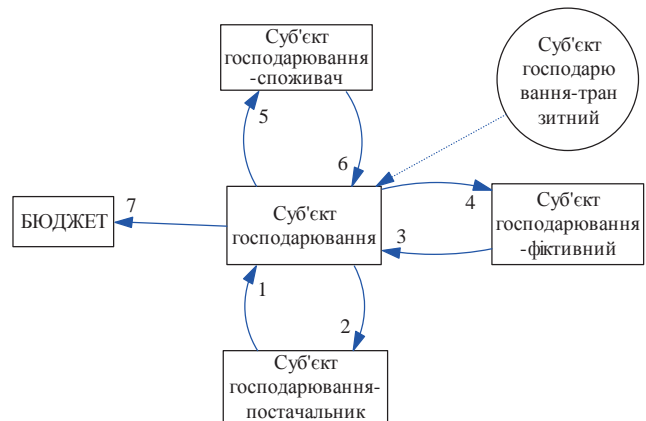

Рис. 10. Схема мінімізації податкового зобов'язання з податку на прибуток за участю фіктивних суб'єктів господарювання

2. Тіньова міжнародна торгівля: макроекономічна теорія та фіскальні наслідки для України: монографія / Вдовиченко А.М., Зубрицький А.І., Рубцов О.М., Семирянов Д.Я., Серебрянський Д. М.; за заг. ред. Д.М. Серебрянського. — К.: Алерта, 2013. — 202 с.

3. Крикуненко К.В. Суперечності функціонування офшорних зон в контексті економічного розвитку держави: дис. канд. ек. наук: 08.00.02 / Крикуненко Катерина Валеріївна. — К, 2012. — 214 с.

4. Податкове планування в нових умовах: важливість точності договірних формулювань; попередня податкова експертиза / О. Шматко // Аудиторська фірма "Аксьонова і партнери" [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://uba.ua/documents/text/Oleksii_Shmatko.pdf

References:

1. Lysenko, Yu.H. Mel'nyk, P.V. and Rudens'kyj, R.A. (2012), *Innovatsijna systema podatkovoho administruvannia v Ukraini: kontseptsii, metody, instrumenty* [Innovative system of tax administration in Ukraine: concepts, methods, tools], Yuhovostok, Donetsk, Ukraine.

2. Vdovychenko, A.M. Zubryts'kyj, A.I. Rubtsov, O.M. Semyr'ianov, D.Ya. and Serebrians'kyj, D. M. (2013), *Tin'ova mizhnarodna torhivlia: makroekonomichna teoriia ta fiskal'ni naslidky dlia Ukrainy* [Shadow international trade, macroeconomic theory and fiscal consequences for Ukraine], Alerta, Kyiv, Ukraine.

3. Krykunencko, K.V. (2012) "Contradictions operation of offshore areas in the context of economic development", Abstract of Ph.D. dissertation, World economy and international economic relations, Institute of World Economy and International Relations Kyiv, Ukraine.

4. Tax planning in the new environment: the importance of accuracy contractual wording; pre-tax expertise (2011), available at: http://uba.ua/documents/text/Oleksii_Shmatko.pdf (Accessed 19 April 2011).

Стаття надійшла до редакції 20.01.2015 р.